

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE
Komisija za varstvo gorske narave
Usposabljanje za: VARUH GORSKE NARAVE

Seminarska naloga

RAZISKOVANJE IN OHRANJANJE GORSKE NARAVE NA OBRONKIH POREZNA

MENTOR: **Rozalija Skobe**

AVTOR: **Gorazd Lapanja**
Planinsko društvo Cerkno

RAZISKOVANJE IN OHRANJANJE GORSKE NARAVE NA OBRONKIH POREZNA

Gorazd LAPANJA

KLJUČNE BESEDE

- Geološka sestava tal,
- Gorsko rastlinstvo,
- Živalstvo,
- Vodni viri,
- Natura 2000,
- Ohranjanje narave,
- Ekologija,
- Višinski pasovi.

IZVLEČEK

Namen seminarske naloge je, raziskovati in predstaviti gorski svet in njegovo življenje na obronkih Porezna, ki se razprostira v zgornje gorskem in visokogorskem višinskem pasu. V seminarski nalogi bo predstavljeno in raziskano gorsko cvetje in živalstvo, ki živi na obronkih Porezna. V življenjskem prostoru si življenja nobene ne predstavlja brez vodnega vira, zato bodo predstavljeni gorski potoki, ki dajejo sijaj neokrnjene gorske narave na tem področju.

Samo življenje v gorskem svetu je odvisno predvsem od strukture tal, zato si bomo ogledali kamninsko sestavo tal na tem predelu gorskega sveta.

Cilje seminarske naloge je prikazati kako ohraniti gorski svet v dobrini in neokrnjeni luči, kot so ga poznali naši predniki.

KAZALO

1	UVOD.....	4
2	GORSKI SVET NA OBROBJU POREZNA.....	6
2.1	SPLOŠNA PREDSTAVITEV	6
3	GEOGRAFSKA PREDSTAVITEV	7
3.1	PREDSTAVITEV OBMOČJA POREZNA IN PRIKAZ VIŠINSKIH PASOV.....	7
3.2	KAMNINE, POVRŠJE IN VODE	8
3.3	PODNEBJE, PRST IN RASTJE	8
4	NARAVOVARSTVENA PREDSTAVITEV	10
4.1	NATURA 2000	10
4.2	ZAŠČITEN VODNI VIR.....	10
5	GEOLOŠKA SESTAVA TAL NA POREZNU	12
6	GORSKO CVETJE - FLORA.....	13
6.1	GORSKO CVETJE, LEPO, DIŠEČE IN BARVITO	13
6.2	RAZISKOVANJE GORSKEGA CVETJA NA OBRONKIH POREZNA	13
6.2.1	<i>Endemične vrste gorskega cvetja na obronkih Porezna</i>	<i>13</i>
6.2.2	<i>Ostale vrste gorskega cvetja na obronkih Porezna</i>	<i>15</i>
7	ŽIVALSTVO - FAVNA.....	20
7.1	EKOLOGIJA ŽIVALI	20
7.1.1	<i>Ekološki sistem</i>	<i>20</i>
7.1.2	<i>Življenjski prostor.....</i>	<i>20</i>
7.1.3	<i>Življenjska združba.....</i>	<i>20</i>
7.1.4	<i>Zavarovane ogrožene živalske vrste</i>	<i>20</i>
7.2	RAZISKOVANJE ŽIVALSTVA NA OBRONKIH POREZNA	21
7.2.1	<i>Gozdne in travniške živali.....</i>	<i>21</i>
7.2.2	<i>Ujede</i>	<i>24</i>
7.2.3	<i>Alpske živali.....</i>	<i>25</i>
8	VODNI VIRI	26
8.1	VODNI VIR KOT DOBRINA	26
8.2	VODNI VIRI KOT GORSKI POTOKI NA OBRONKIH POREZNA	26
8.2.1	<i>Zanimivosti gorskih potokov na območju Porezna</i>	<i>26</i>
8.2.2	<i>Življenje v gorskih potokih.....</i>	<i>27</i>
9	OHRANJANJE GORSKE NARAVE	29
9.1	KAKO OHRANJATI GORSKO NARAVO?	29
9.2	ODSEK ZA VARSTVO NARAVE.....	29
9.2.1	<i>Zakaj ustanoviti odsek za varstvo narave v PD Cerkno?</i>	<i>30</i>
9.2.2	<i>Naloge odseka za varstvo narave</i>	<i>30</i>
9.3	UREJANJE PLANINSKIH POTI IN OKOLICE	31
9.4	OHRANJANJE GORSKEGA CVETJA	31
9.5	PREPOVED PROMETA PO PLANINSKIH POTEH	32
9.5.1	<i>Dodatna prepoved gorskega kolesarjenja</i>	<i>32</i>
9.6	PREPOVEDANO POSEGANJE V GORSKO NARAVO	33
9.7	SKRB ZA DIVJE ŽIVALI	33
9.8	OBREMENITEV GORSKEGA PROSTORA	34
10	VARSTVO GORSKE NARAVE.....	34
10.1	CILJI VARSTVA GORSKE NARAVE	34
10.2	NEGATIVNE POSLEDICE ČLOVEKOVH POSEGOV V OKOLJE	34
10.2.1	<i>Spreminjanje krajine.....</i>	<i>34</i>
10.2.2	<i>Onesnaževanje okolja</i>	<i>35</i>
11	SKLEPNE UGOTOVITVE	36
12	LITERATURA.....	36

1 UVOD

V seminarski nalogi je predstavljeno in opisano Cerkljansko hribovje z najvišjim vrhom Poreznom, ki se razprostira na nadmorski višini 1632 m. Gorski svet, ki daje človeku lično podobo, naj bo ohranjen in neokrnjen v prvotni podobi, zato je skozi seminarsko nalogo ponazorjen pregled živih in neživih dejavnikov, ki tvorijo življenjski prostor.

Seminarska naloga v prvem delu zajema predvsem teoretično predstavitev geološke sestave tal in naravovarstvene predstavitve, ki jo zajema NATURA 2000, predvsem z vidika habitatov (pSCi).

Življenjski prostor v gorah pa ne deluje brez rastlinstva in živalstva, zato sem predvsem s trdom na terenu in preko literature raziskal cvetje, ki uspeva na ožjem predelu Porezna, predvsem v visokogorskem predelu in višjih predelih zgornje gorskega pasu.

Življenjski prostor zavzemajo tudi živali, ki živijo na tem območju. Živalstvo nam daje predvsem zgled mirnega in okoljskega preživetja v naravi, katerega se ljudje po večini ne zavedamo. Za življenje je zelo pomembna glavna dobrina, ki nam jo daje narava, to je vodni vir, zato je skozi nalogo opisano vodovje, ki izvira na obronkih Porezna.

V zadnjem delu naloge je prikazano, kako naj se varuje gorski svet in kako naj ljudje funkcionirajo v samem gorskem svetu, da ga ohranjajo kot dobrino in neokrnjen del narave, ki nam je lahko za zgled.

TEORETIČNO – PREDSTAVITVENI DEL

- Splošna predstavitev
- Geografska predstavitev
- Naravovarstvena predstavitev

2 GORSKI SVET NA OBROBJU POREZNA

2.1 Splošna predstavitev

Porezen (slika 1) je najvišji vrh Cerkljanskega hribovja, ki se strmo dviga na višini 1632 m na Cerkljansko kotlino. Dom Andreja Žvana stoji na 1590m.

Nad okoliško hribovje se dviga vrh, ki ni poraščen, z njega je lep razgled na Julijce, visoke dinarske planote in Škofjeloško hribovje. Vrh je primeren za zimske vzpone. Pod vrhom so na južni in zahodni strani pašniki in senožeti z obilico gorskih rastlin. Na prostornem, zaobljenem, zelo razglednem vrhom je spomenik partizanom, padlih leta 1945.

Na Poreznu je bila včasih meja med Italijo in Jugoslavijo. Na vrh njega je bil prepovedan vstop vsem turistom, tudi tisti niso imeli vstopa, ki so imeli gor senožeti. Kjer je zdaj koča A. Žvana je bila včasih italijanska kasarna. Po razpadu Italije so prišli domačini in partizani, da so izgnali Italijane. 8.9.1943 je bil razpad fašizma in od takrat je bil prost vstop vsem. Gora je zdaj namenjena turistom in drugim ljudem.

Obrobje Porezna je poraščeno s senožetmi, travniki, pašniki na vzhodni strani celo z gozdom (slika 1).

Slika 1: Pogled na obronke Porezna /6/

3 GEOGRAFSKA PREDSTAVITEV

3.1 Predstavitev območja Porezna in prikaz višinskih pasov

Cerkljansko hribovje s Poreznom spada v predalpsko hribovje Julijskih Alp, ki se ponaša s strmimi pobočji, visoko ležečimi travniki in pašniki, kar nakazuje prisotnost dolomita v geološki sestavi tal. Obronke Porezna se glede na nadmorsko višino uvršča v zgornji del zgornje gorskega višinskega pasu in v visokogorski višinski pas (slika 2).

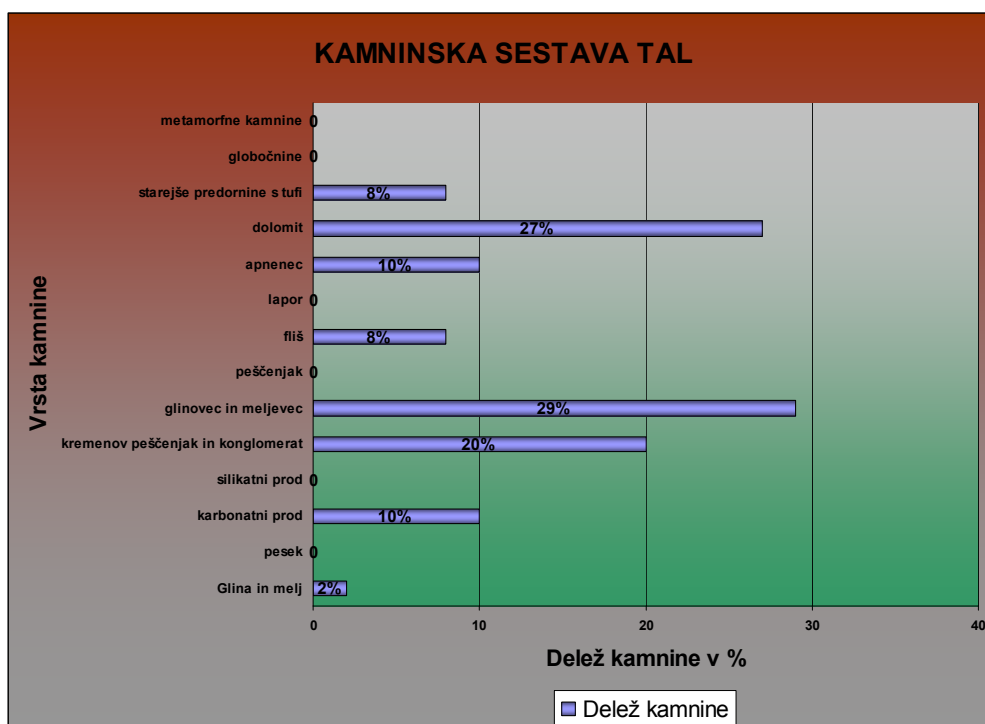
Slika 2: Višinski pasovi na obronkih Porezna /5/

Zgornje gorski višinski pas (1200/1300 m – 1500/1600 m): V zgornje gorskem višinskem pasu (slika 2) se na vzhodnih pobočjih Porezna pojavlja bukov gozd, v višjih predelih pa se mu že pridružita smreka in macesen. Oba se pojavljata na zgornji gozdni meji, kakršna je značilna za alpski svet. Na južni strani Porezna se gozdna meja zaključi nižje kot na vzhodni strani. To se pojavlja zaradi raznolike sestave tal. V zgornje gorskem pasu se na nadmorski višini zaključi gozdna meja in od tu naprej se prične visokogorski pas, kjer se pojavlja ruševje. V zgornje gorskem pasu se pojavlja gorsko cvetje, ki uspeva v gozdni podrasti (telohi, lilije,...). V zgornjem pasu je veliko pašnih planin, ki se razprostirajo na vseh obronkih Porezna.

Visokogorski višinski pas: (1500/1600 m – 1700/1800 m): V tem predelu že nastopijo posamezna drevesa, ruševje, na kislih tleh prevladujejo borovnice s temno modrimi plodovi. Naletimo tudi na brusnice. To pa je že višinski pas, kjer uspeva pravo gorsko cvetje. Visokogorski višinski pas (slika 2) je meja, na kateri se končuje gozd kot strnjen sestoj. Tu prevladujejo visokogorski pašniki, ki pa so le na vrhu Porezna. Pašniki ponujajo veliko mero gorskega cvetja.

3.2 Kamnine, površje in vode

Kamninska sestava tal: Kamninska sestava tal (graf 1), na obronkih Porezna zajema dobro četrtino dolomita, slabo šestino apnenca, ostali delež pa zajemajo nepropustne kamnine. Med njimi prevladujejo usedline (glinovci, meljevci, peščenjaki, konglomerati), nekaj pa je tudi vulkanskih kamnin.

Graf 1: Kamninska sestava tal na obronkih Porezna /4/

Površje: Relief površja je na obronkih Porezna zelo raznolik, od strmih do položnejših pobočjih, ozkih dolin in pašnih planin. Obronke Porezna se uvršča v alpski tip površja, ki spada v predalpski svet.

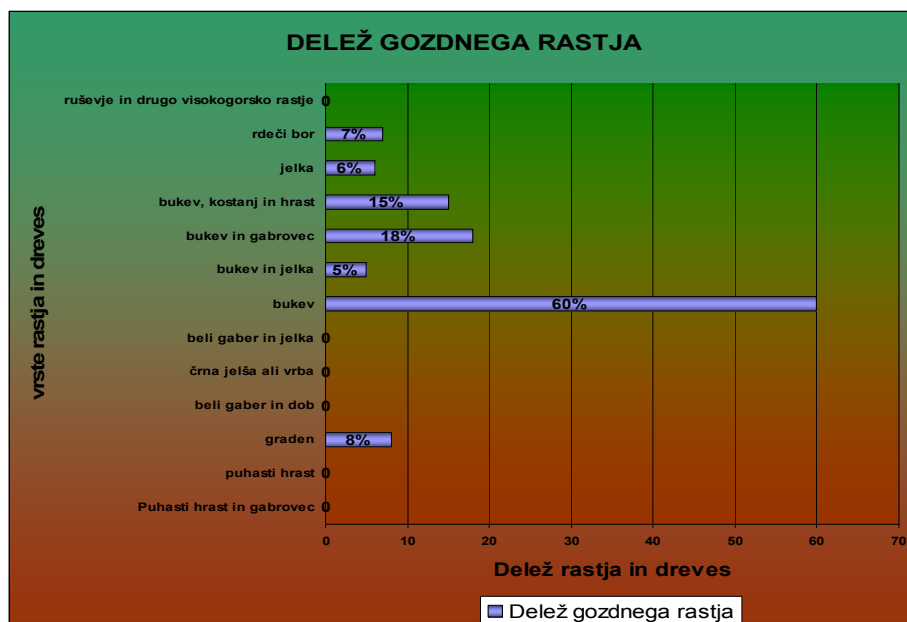
Vodovje: Večina Cerkljanskega in deloma Rovtarskega hribovja spada v porečje Idrijce. Idrijca s pritoki pa odteka v Jadransko morje. Vzhodni del Porezna pa spada v porečje Sore, ki pa s pritoki odteka v Črno morje. Grape na obronkih Porezna, ki so jih izoblikovale divje vode so ozke in koritaste s številnimi slapovi. Na SV delu Porezna proti Hoču je zavarovan vodni vir Lajtne grape, ki je levi pritok reke Bače v Baški grapi.

3.3 Podnebje, prst in rastje

Podnebje: Pokrajina ima zmerno celinsko podnebje, letna količina padavin na tem območju je približno 2096 mm. Padavinski režim je submediteranski z glavnim padavinskim viškom v jesenskih mesecih in potem na prehodu pomladi v poletje. Najmanj padavin je v času, ko se zima pretvarja v pomlad.

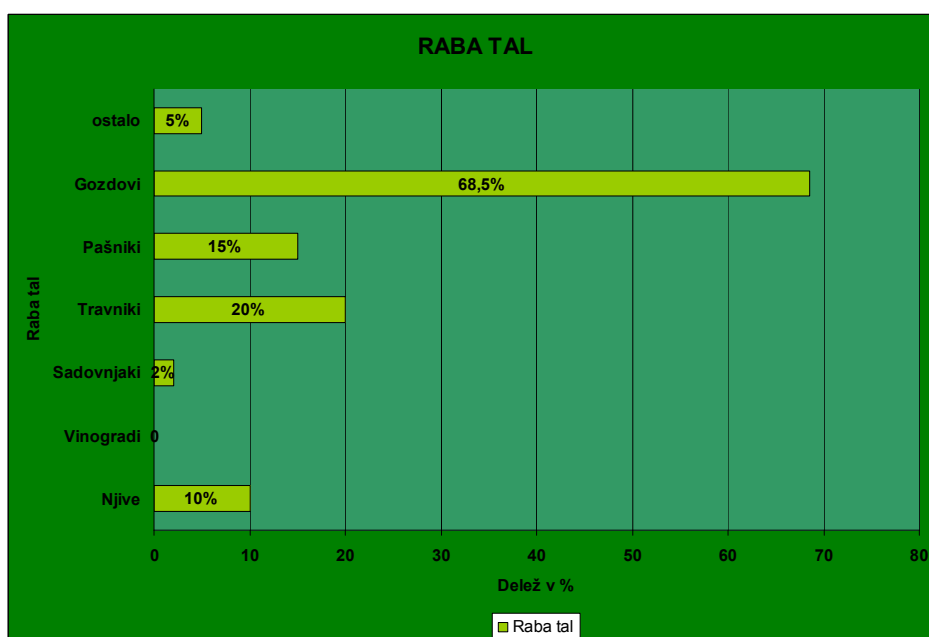
Prst in Rastje: Na vzhodnem delu Porezna gozd sega visoko do nadmorske višine okoli 1450 m, na ostalih predelih pa je gozdna meja nižje zaključena. Na nepropustnih kamninah, med katerimi prevladujejo permokarbonske in permske usedline, so kisle rjave prsti. Na apnencih in dolomitih pa prevladujejo pokarbonatne prsti, ki dajejo površini strma pobočja.

Med gozdovi najbolj prevladujejo bukov gozdovi (graf 2).

Graf 2: Gozdno rastje na obronkih Porezna /4/

Raba tal: Raba tal (graf 3) je zelo raznolika, saj je odvisna od nadmorske višine. Največji delež pobočij pokriva gozd, travniki in pašniki, v nižjih predelih pa se še pojavljajo sadovnjaki in njive.

Graf 3: Raba tal na obronkih Porezna /4/

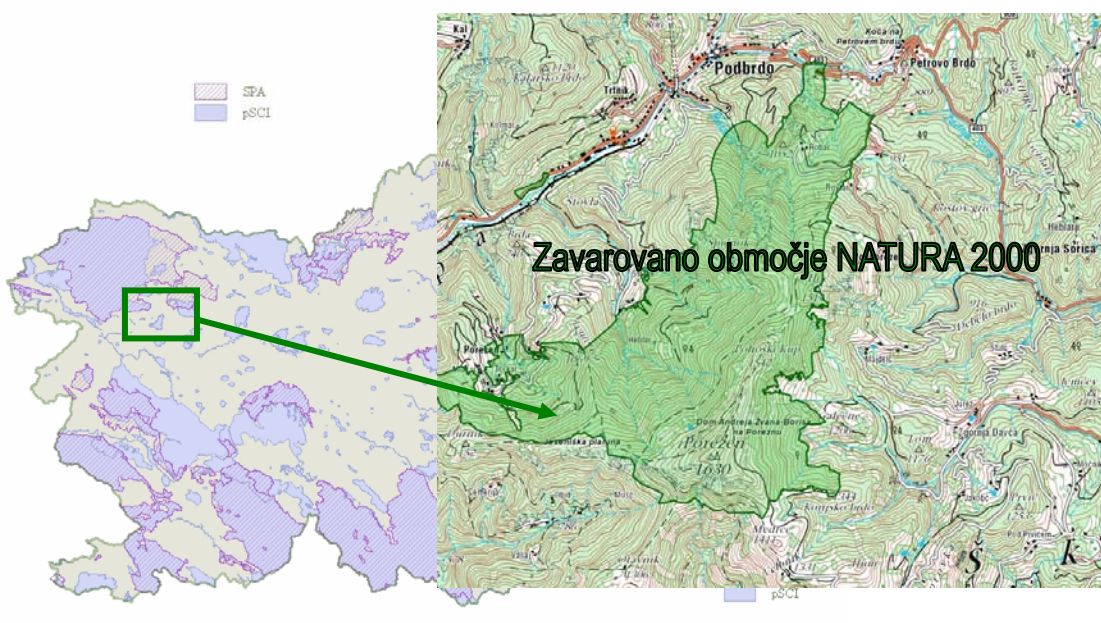
4 NARAVOVARSTVENA PREDSTAVITEV

4.1 Natura 2000

Na širšem območju Slovenije je zaščiteno ekološko omrežje, ki se imenuje NATURA 2000. Natura 2000 ureja varovanje evropsko pomembnih rastlinskih in živalskih vrst ter habitatnih tipov. Območja, ki so zavarovana po direktivi o habitatih se označujejo z oznako pSCI, območja zavarovanih ptičev pa z oznako SPA.

Na širšem območju Porezna je zaščiteno območje Natura 2000 (slika 3), in sicer po direktivi o habitatih, to je rastlinstvo (pSCI).

Karta območij NATURA 2000

Slika 3: Območje Natura 2000 na obronkih Porezna /5/

4.2 Zaščiten vodni vir

Natura 2000 ne zajema varovanje vodnih virov (slika 4). Na vzhodnem predelu Porezna, ki je še uvrščen v zavarovano območje Natura 2000, je zaščiten vodni vir pitne vode, ki se imenuje Špičnokova grapa in Heblerjeva grapa. Grapi se v nižjem predelu združita in potem teče naprej potok z imenom Lajtna grapa, ki se izliva v reko Bačo (Vodni viri).

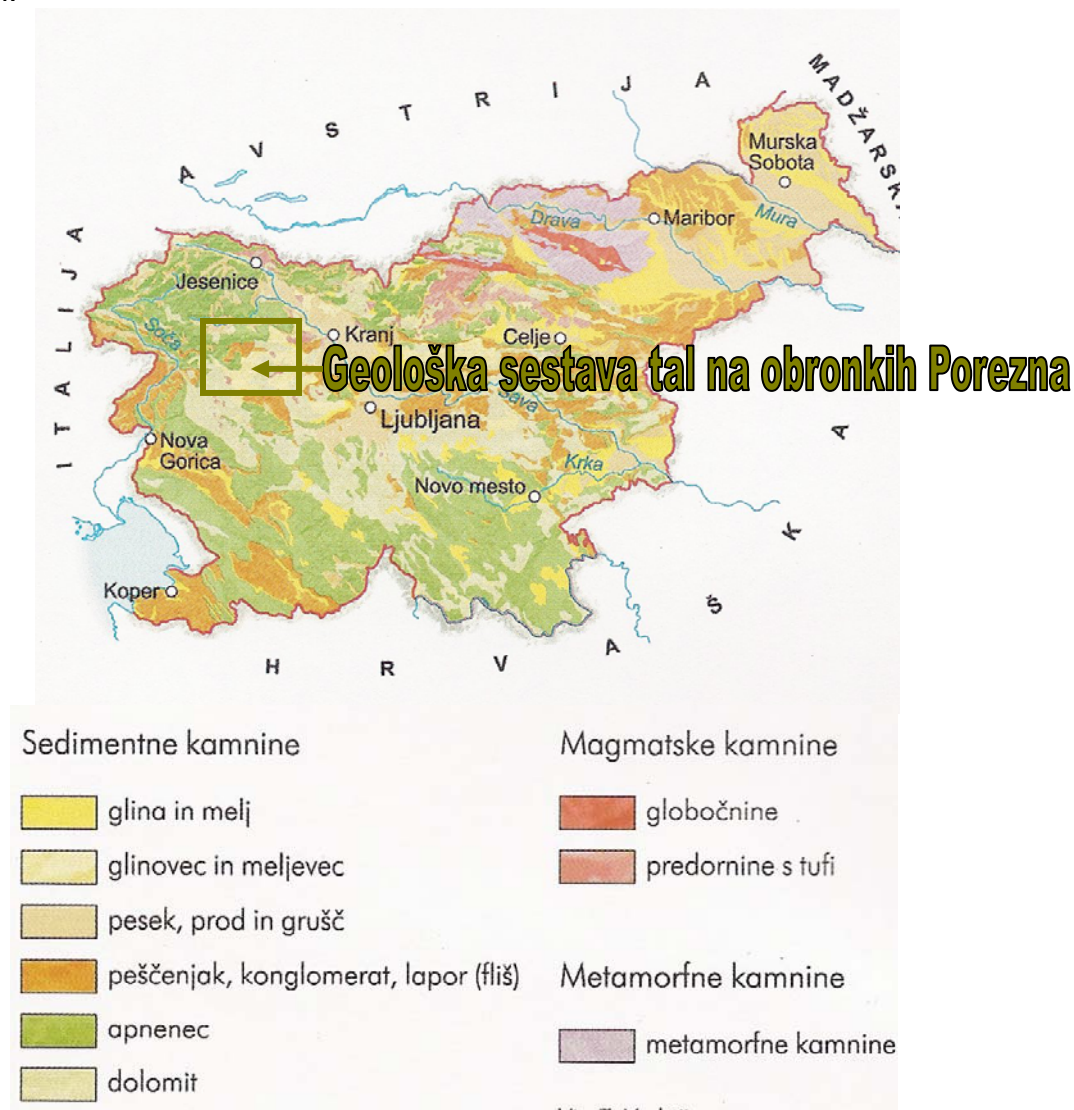
Slika 4: Zavarovan vodni vir na Poreznu /5/

RAZISKOVALNI DEL na obronkih Porezna

- Geološka sestava tal
- Gorsko cvetje– Flora
- Živalstvo - Favna
 - Vodni viri

5 GEOLOŠKA SESTAVA TAL NA POREZNU

Geološka sestava tal na obronkih Porezna zajema mnogo različnih geoloških struktur in material, ki so se izoblikovali v zadnji ledeni dobi in z mehanskim preperevanjem. Slika 5 natančno prikazuje geološki strukturo tal na Poreznu, ki je označeno s kvadratom.

Slika 5: Prikaz geološke sestave tal na obronkih Porezna /6/

Iz zgornje legende (slika 5) je razvidno, da na Poreznu prevladuje:

- peščenjak in konglomerat ter lapor,
- glinovec in meljevec,
- apnenec in dolomit,
- pesek, prod in grušč.

Na vrhnjem predelu Porezna prevladuje predvsem grebenski apnenec. Večina apnencev je triaste starosti. Le na zahodnem delu Porezna, so kredni apnenci, ki se menjavajo z laporji. Največji delež strukture tal zavzemajo glinovci, meljevci in peščenjak, nekaj pa je tudi usedlin paleozojske starosti, ki pa dajejo precej nestabilno strukturo tal (plazovi,...).

6 GORSKO CVETJE - FLORA

6.1 Gorsko cvetje, lepo, dišeče in barvito

Na Poreznu je nekaj rastlin, ki jih ne najdemo nikjer drugje.

Se kdaj vprašamo, zakaj je v gorah cvetje tako raznoliko, zakaj so stebelca pogosto dlakava, listi marsikje odebeljeni in cvetovi tako dišeči, veliki in živobarvni? Mar le zato, da omehča skalno trdoto in človeka še bolj privablja v ta čudoviti svet?

Gorske cvetlice znajo v posamezne organe ujeti in shraniti sicer hitro odtekajočo nevihtno vodo, oblike jih varujejo pred ostrim vremenom, z barvami in vonjem lovijo redke žuželke, s sočnostjo in dobrim okusom so hrana živalim. To so njihove najpomembnejše naloge, najsaj bodo neugledne in komaj opazne ali pa tiste, ki jih ljudje dobro poznamo in ob katerih se nam utrne želja, da bi jih nabrali v šopek: planike, zvončnice, dišeče murke, svišči in še množice drugih. Danes vemo, da so nekatere vrste redke in bi nabiranje še bolj ogrožalo njihov obstoj. Obstoj? Seveda zato, da bo cvetje še naprej lahko opravljalo svoje naloge v ekosistemu. In tudi zato, da bo v gorah še naprej lepo.

6.2 Raziskovanje gorskega cvetja na obronkih Porezna

Raziskovanje gorskega cvetja, ki daje Poreznu poseben sijaj, je potekalo na terenu, in sicer na zavarovanem območju Natura 2000, ki se razprostira v visokogorskem višinskem pasu nekoliko nad 1600 m in v višjih predelih zgornje gorskega višinskega pasu nad gozdno mejo.

Vrh Porezna je botanično zelo zanimiv, saj v zbirki gorskih cvetic najdemo kar tri endemite in polno drugih prelepih gorskih rožic.

6.2.1 Endemične vrste gorskega cvetja na obronkih Porezna

1. Alpska možina (Eryngium alpinum):

Zavarovana je od leta 1922. Prepoznavna je tudi pod imenom Kraljica gora.

Od julija do septembra cveti na kamnitih tratih visoko v Alpah Alpska možina, ena najlepših gorskih rož. V Sloveniji je zelo redka, našli jo boste le Poreznu ter ponekod v Karavankah in zahodnih Julijskih Alpah.

To zanimivo do meter visoko rožo boste zagotovo prepoznali že na prvi pogled, oblika socvetja vas bo verjetno spomnila na precej bolj razširjeno ametistasto možino, zaradi oblike socvetja jo botaniki namreč uvrščajo med kobulnice.

Razločevanje Alpske možine od drugih možin ne bi smelo biti problematično, saj je edina možina, ki uspeva v gorah, raziskuje se pa lahko tudi te znake:

- Pritlični listi niso deljeni do dna.
- Ogrinjalo socvetja ima več kot 10 listov, ki so pernato razdeljeni (lepo vidno na spodnji sliki 6).

Slika 6: Alpska možina /7/

Alpska možina je ena tistih endemičnih rastlinskih vrst, ki na nekaterih nahajališčih izginja, njena ogroženost se zmanjšuje; predlagana je za zavarovanje v državnem in mednarodnem merilu.

[2. Kratkodlakava popkoresa \(*Moehringia villosa*\):](#)

Kratkodlakava popkoresa (slika 7) je ena najredkejših slovenskih endemičnih rastlin. Raste v razpokah suhega in sončnega skalovja v Baški grapi, na Poreznu in Črni prsti in je ena od največjih rastlinskih posebnosti južnega dela Julijskih Alp.

Kratkodlakava popkoresa zraste do 15 cm visoko. Ima nežno steblo, pokončno dvignjeno, malo razvejano. Listi so suličasti, do 20 mm dolgi in 2 mm široki. Cvetni peclji so kratkodlakavi, do 5 cm dolgi, pokončni, po odcvetu povešeni. Čašnih listov je pet, so suličasti in koničasti. Venčnih listov je pet, so beli, narobe jajčasti in topi. Prašnikov je deset. Plodnica je okroglasta, s tremi pokončnimi brazdami. Plod je jajčasta glavica, tako dolga kot čaša ali eno tretjino daljša. Semena so maloštevilna, ledvičasta, rdečerjava do skoraj črna.

Slika 7: Kratkodlakava popkoresa /7/

Celovski botanik F. X. Wulfen je leta 1790 objavil opis nove peščenke (*Arenaria villosa*). Rastlino je dobil od Karla Zoisa. Pri opisu je zapisal, da raste pogosto v Alpah na Kranjskem. Kasneje so peščenko uvrstili v rod popkores (*Moehringia*) in obdržali vrstni pridevek dlakava oziroma kratkodlakava (*villosa*). Leta 1839 je vrsto na Poreznu našel kustos Deželnega muzeja v Ljubljani Henrik Freyer in popravil Wulfenov napačni podatek, da je rastlina splošno razširjena v Alpah. Freyer je zapisal, da gre za najbolj redko vrsto (*Planta rarissima!*). Prirodoslovni muzej Slovenije hrani herbarij K. Zoisa in v njem je shranjena kratkodlakava popkoresa, vendar ni zapisano nahajališče. K. Zois ni ničesar objavil, med redkimi ohranjenimi

rokopisi pa je njegova botanična beležnica iz 1785-1792, v katero si je zapisoval sezname vrst, ki jih je na terenu nabiral sam ali pa so mu jih nosili plačani nabiralci. Pri tej vrsti je napisal, da mu jo je leta 1787 prinesel Koder z Znojilske gore (Ushnenska Gora), ki leži v Baški grapi. Besedilo je napisano v glavnem v nemščini in gotici, nekaj je tudi latinskih stavkov, imena krajev pa so slovenska.

3. Panonski svišč (*Gentiana panonica*):

Panonski svišč (slika 7) je komajda opazen še na obronkih Porezna. Panonski svišč raste na gorskih travnikih pod Poreznom. Nasprotni stebelni listi in v cev zrasli venčni listi ga takoj uvrstijo med svišče, od drugih sviščev pa ga boste hitro ločili po škrlatnih cvetovih, zgoščenih v ovršnem socvetju. Steblo je visoko do 40 cm, olistano z 1-2 dvojicama nasprotnih listov. Cvetovi so sedeči, 5 – 8 številčni.

Slika 8: Panonski svišč /7/

Panonski svišč je bil veljavno prvič opisan na Poreznu leta 1772, kjer je torej njegovo klasično nahajališče. Njegov vrstni pridevek se ne nanaša na nižinsko Panonijo, temveč na Vzhodne Alpe, ki mejijo na Panonijo in kjer je ta svišč že konec 16. stoletja poznal slovit nizozemski botanik Carolus Clusius.

6.2.2 Ostale vrste gorskega cvetja na obronkih Porezna

Poleg endemičnih vrst se na obronkih Porezna pojavljajo še druge gorske cvetlice, ki krasijo gorsko naravo na tem področju.

V višjih predelih zgornje gorskega pasu uspevajo:

- gorski glavinec,	- okrinkani bodak,
- scheucherjeva zvončica,	- volnatoglavi osat,
- lepljivi lan,	- navadna gorska ločica.
- zlato jabolko,	

V visokogorskem pasu uspevajo:

- volecvetni popon,
- grozdasti kamnokreč,
- pirenejsko ptičje mleko,
- ozkočeladasta preobjeda,
- debelolistni bodak.

Gorsko cvetje v višjih predelih zgornje gorskega pasu:

1. Gorski glavinec (*Centaurea montana*):

Gorski glavinec (*Centaurea montana*) uspeva v višjih legah pod Poreznom. Zlahka se ga prepozna po značilni obliki in barvi koška (podoben košek imata samo še mehki glavinec in Triumfettijev glavinec), lahko pa ga je, tako kot druge glavince, določiti s pogledom na koškov ovojek.

- Ovojkovi listi imajo češljat (sestavljen iz majhnih trnov) privesek, ki se z ozkim robom izteza proti dnu ovojčkovega lista.
- Zobci priveska so črni in približno tako dolgi kot širina priveska.
- Listi so jajčasti, navadno celi, precej mehki.

2. Scheuchzerjeva zvončica (*Campanula scheuchzeri*):

Scheuchzerjeva zvončica uspeva višje v slovenskih Alpah, prav tako na Poreznu. Od drugih zvončic se jo najlažje loči po tehle značilnostih:

- Posamezni cvetovi rastejo na daljših pecljih. Na vsakem peclju je navadno samo en cvet. Cvetni popki so kimasti (visijo navzdol).
- Listi rastejo na golem steblo, so črtalasti (ozki, koničasti) in niso nazobčani.
- Listi cvetne čaše so črtalasti in precej krajši od cvet

3. Lepljivi lan (*Linum viscosum*):

Lepljivi lan (cveti na travnikih in gozdnih robovih pod Poreznom od maja do julija) je eden bolj razširjenih slovenskih lanov (bolj pogosto se naleti le na predivca in drobnolistni lan).

Tako kot drugi lani ima tudi lepljivi zvezdaste cvetove s petimi venčnimi in čašnimi listi ter petimi pri dnu zraslimi prašniki. Steblo je olistano z ozkimi, spiralasto razvrščenimi celimi listi. Od drugih lanov boste lepljivega ločili takole:

- Venčni listi so rdečevijoličasti.
- Čašni listi imajo na robu žlezaste laske, steblo in listi so dlakavi, steblo je v zgornjem delu štrlečedlakavo. Listi so elipsasti.

4. Zlato jabolko (*Lilium carnolicum*):

	Zlato jabolko (kranjska lilija, <i>lilium carnolicum</i>) je poleg brstične lilije in turške lilije eden od treh predstavnikov roda lilij, ki raste v Sloveniji. Uspeva na višjih travnikih in pašnikih pod Poreznom. Na vrhu daljšega stebela s spiralno razporejenimi listi je navadno en sam oranžen kimast cvet, le izjemoma boste našli rastline z več cvetovi. Cvet zlatega jabolka ima v začetku enako obliko kot cvetovi vseh drugih lilij, kmalu pa se čašni cvetovi zavijajo nazaj, vse do stebela, in cvet dobi značilno obliko, po kateri je roža dobila tudi svoje ime. Mimogrede, zlato jabolko je zaščiteno, naj vas lepota cvetov ne premami, da bi jih nabrali v šopek.
---	--

5. Okrinkani bodak (*Carduus personata*) in Volnatoglavi osat (*Cirsium eriophorum*):

	Okrinkani bodak raste v gozdovih, na travnikih in med ruševjem visoko v slovenskih gorah. Njegove cvetove se julija in avgusta opazi predvsem v Karavankah in Kamniških Alpah, pa tudi v Spodnjih Bohinjskih gorah in na Poreznu. Od drugih bodakov do 150 cm visoko rastlino ločili takole: • Ovojčkovi listi niso zažeti tako kot pri kimastem bodaku. • Koški so obli, zgošчени na vrhu poganjkov razraslega stebela. • Široki mehki listi so zgoraj zeleni, spodaj sivo volnatodlakavi. • Spodnji listi so pernato deljeni, zgornji pa so celi.
	Volnatoglavega osata (<i>Cirsium Eriophorum</i>) zaradi značilne oblike njegovih koškov ne bo mogoče zamenjati z nobenim drugim osatom. Najde se ga na gozdnih obronkih in posekah, predvsem v višjih legah Porezna.

6. Navadna gorska ločica (*Cicerita alpina*):

	Gorska ločica raste na vlažnih legah višje v gorah (na Poreznu in Snežniku); cveti od junija do septembra. Koški jo uvrščajo med radičevke. Od potrošnika, ki ima ravno tako modre cvetove, jo loči oblika socvetja – koški rastejo v zgoščenih grozdih na vrhu do 2 m visokega stebela.
---	---

Gorsko cvetje v visokogorskem pasu:

1. Velecvetni popon (*Helianthemum grandiflorum*):

Rumene cvetove velecvetnega popona se zasledi od julija do septembra na travnikih in kamnitih tratah na Poreznu. Od dosti bolj razširjenega jajčastega popona (tam si preberite tudi natančnejši opis njegovih lastnosti) ga loči le velikost cvetov (venčni listi so pri velecvetnem poponu dolgi 12–18 mm, pri jajčastem pa 10–13 mm) ter odsotnost zvezdastih laskov na čašnih listih (te si lahko ogledate na fotografijah jajčastega popona).

2. Grozdasti kamnokreč (*Saxifraga paniculata*):

Grozdasti kamnokreč cveti od junija do septembra na skalovju in gruščnatih tratah na Poreznu. Od večine drugih kamnokrečev se ga hitro loči po belih cvetovih in apnenčastih luskah, s katerimi so pokriti robovi listov, od bolj podobnih sorodnikov pa po teh lastnostih:

- Listi rozete so nazobčani (Burserjev in skorjasti kamnokreč imata celorobe liste).
- Listi rozete so dolgi do 3 cm in imajo ostre zobce (Hostov kamnokreč ima dosti večje liste, ki so upognjeni navzdol in imajo tope zobce).

3. Pirenejsko ptičje mleko (*Orhithogalum pyrenaicum*):

Od maja do julija raste na travnikih pod Poreznom, na prvi pogled bi jolahko zamenjali z zlatim korenem, le da so cvetovi napačne barve (zelenkasti) in preveč pecljati – verjetno ste našli pirenejsko ptičje mleko.

Tako kot mnoge druge hijacintovke ima tudi pirejensko ptičje mleko pritlične liste in cvetove zbrane v grozdasto socvetje. Cvet je brez cvetne čaše, ima šest venčnih listov in nadraslo plodnico. Venčni listi so prosti, ob cvetu pa raste podporni list, ki je krajši od cvetnega peclja.

Pirenejsko ptičje mleko se od sorodnih rož hitro loči po obliki socvetja; to je grozdasto, iztegnjeno in mnogocvetno (več kot 20 cvetov). Od zelo podobnega obloplodnega ptičjega mleka se pirenejskega loči po barvi cvetov – pirenejsko ptičje mleko ima namreč rumenkastozelene cvetove, obloplodno pa prosojne ali zelenkastobeje cvetove.

4. Ozkočeladasta preobjeda (*Aconitum lycoctonum*):

Ozkočeladasta preobjeda (*Aconitum lycoctonum* subsp. *lycoctonum*) uspeva od junija do avgusta v svetlih, vlažnih gozdovih, na gozdnih robovih in na posekah. Prepozna se jo predvsem po cvetovih – v socvetjih rastejo dlakavi rumeni somerni cvetovi z izrazito visoko ozko čelado, nadraslo plodnico in številnimi prašniki.

Od sorodnih podvrst boste ozkočeladasto preobjedo ločili po teh lastnostih:

- obliki socvetja: socvetje je zgoščeno (navadna preobjeda ima bolj razraslo socvetje);
- položaju socvetij: stranske veje so lahko široko razprostrte, zlatična preobjeda pa ima stranske veje usločene navzgor;
- obliki listov: listi so navadno deljeni do manj kot 3/4 listne ploskve, krpe so; listi zlatične preobjede so globlje deljeni, njihove krpe so podolgovate;
- dlačicah na cvetovih in cvetnih pecljih: ozkočeladasta preobjeda ima ukrivljene dlačice, navadna pa štrleče.

5. Debelolistni bodak (*Carduus crassifolius*):

Debelolistnega bodaka ne bo težko prepoznati – oblika koškov in trnatih ovojkovih listov ga hitro uvrsti med bodake, med katerimi izstopa s svojimi debelimi celimi (le redko krpatisi) listi. Najpogosteje se ga najde v zahodni Sloveniji, navadno v slovenskih Alpah in predalpskem hribovju - Poreznu, njegove cvetove pa se opazi od junija do oktobra.

Od drugih bodakov ga ločimo po teh lastnostih:

- Ovojkovni trni niso zažeti kot pri kimastem bodaku.
- Koški so jajčasti, dolgo neolistano steblo navadno nosi le en košek.
- Listi so precej debeli, celi ali krpatisi.

7 ŽIVALSTVO - FAVNA

7.1 Ekologija živali

Ekologija je biološka panoga, ki proučuje medsebojne odnose med živimi organizmi in njihovim življenjskim okoljem.

7.1.1 Ekološki sistem

Ekološki sistem ali ekosistem je naravna ekološka enota, kot je npr. gozd, gorski travnik,... Ekosistem sestavljata življenjski prostor in življenjska združba.

Življenjski prostor ali biotop označuje vse nežive dejavnike okolja. Življenjska združba ali biocenoza je množica živih organizmov, ki sestavljajo življenjski prostor in odnosov, ki vladajo med njimi.

7.1.2 Življenjski prostor

V ekologiji se s pojmom življenjski prostor označuje vse nežive dejavnike, ki oblikujejo ekosistem:

- podlaga (apnenčasta,...),
- temperaturne razmere,
- količina padavin in vlaga v zraku,
- svetlobne razmere,
- veter, itd.

7.1.3 Življenjska združba

Poenostavljeno predstavlja življenjska združba vse vrste živih dejavnikov oz. organizmov nekega ekosistema, med katerimi vladajo medvrstni odnosi. Poleg živali so v to vključene tudi rastline in mikroorganizmi.

Za obstoj življenjske združbe so temeljnega pomena razmerja med različnimi živalskimi vrstami.

7.1.4 Zavarovane ogrožene živalske vrste

Z uredbo o zavarovanju ogroženih živalskih vrst je vlada RS razglasila za naravno znamenitost mnogo živalskih vrst, katerih obstoj je ogrožen zaradi redkosti, sprememb v okolju, naravnega zmanjševanja njihovih populacij ali zaradi človekovega vpliva. Zavarovane so tudi vse tiste živali, katerih selitvene poti vodijo preko Slovenije. Živali, ki so na seznamu je prepovedano loviti.

- ujede, vse vrste,	- volk,
- gozdne kure,	- rjavi medved,
- golobi,	- navadni ris,
- podlasca,	- divja mačka.

7.2 Raziskovanje živalstva na obronkih Porezna

Na obronkih Porezna živijo predvsem gozdne in alpske živali in ptice, ki pa niso uvrščene v PSA Natura 2000.

7.2.1 Gozdne in travniške živali

Srnjad:

Srnjad (slika 9) spada v skupino parkljarjev in prežvekovalcev. Srnjad ima značilno postavo živalske vrste, katere glavna obramba je hiter, kratek beg v goščavo. V križu je višja kot v plečih. Dlako menja dvakrat na leto. Poleti je pokrita z rdeče rjavo redkejšo dlako, jeseni in pozimi pa s sivo, gostejšo. Samec se imenuje srnjak, samica je srna. Srnjak ima na glavi rogovje.

Slika 9: Srnjad /7/

Po načinu prehranjevanja je srnjad izbiralec, ni pašna divjad. Hrano izbira po vrstah in letnih časih. Glavni viri prehranjevanja so: drevesni in grmovni popki, razna zelišča, drevesni plodovi, poljščine. V prehrani srnjadi trave nimajo pomembnega deleža.

Življenjsko okolje srnjadi so gozdovi, zlasti mešani, pestri podrasti in grmovja. Srnjad živi na širšem območju Porezna. Vodo dobi pri objedanju (med pašo) z roso in tudi iz rastlinstva, zato ne potrebuje stalnih vodnih virov.

Jelenjad:

Jelenjad (slika 10) spada v skupino parkljarjev oz. sodoprstnih kopitarjev. Jelen je največja divjad, ki živi na obronkih Porezna. Glavo in rogovje nosi visoko, težišče telesa izhaja iz krepkih, stegnjenih sprednjih nog. Jelenjad menja dlako jeseni in spomladi, teleta so značilno varovalno pikčasta. Nekaterim živalim obledele lise ostanejo vse življenje.

Slika 10: Jelenjad /5/

Jelen je izrazito pašna žival, ki se dolgo pase na posameznih mestih. Rabi veliko količino hrane, ki jo pozneje na počivališču v miru leže prežvekuje.

Jelenjad je značilna divjad prostranih gozdov. Čim večje so gozdne površine, boljše življenjske možnosti ji nudijo, kar pomeni tudi boljše možnosti za gojitev. Jelenjad pogosto srečamo v gozdovih na obrobju Porezna.

Divji prašič:

Divji prašič (slika 11) sodi v skupino prašičev in v družino svinj, ki ga uvrščamo med neprežvekovalce in sodoprste kopitarje. Klinasta telesna oblika nakazuje, da je to divjad goščav. Trup je ozek in stisnjen. Značilnost divjega prašiča je poraslost s ščetinami, ki so pozimi daljše in temnejše. Plečna višina merjasca je približno 1m, redkeje več.

Slika 11: Divji prašič /5/

Za divje prašiče je značilna prehranska raznolikost v tem, da poleg rastlinske hrane potrebujejo tudi mesno hrano.

Divji prašič živi, predvsem v gozdnih predelih na blatnih območjih pod Poreznom.

Gozdne kure:

- divji petelin (slika 12 a),
- ruševac (slika 12 b) sta opazna na obronkih Porezna.

Divji petelin je naša največja prostoživeča gozdna kura. Ruševac je ravno tako prostoživeča gozdna kura, ki pa je manjše postave kot divji petelin. Gozdne kure potrebujejo za življenjski prostor star in svetel gozd. Bolj mu ugaja naraven gozd pragozdnega tipa. Na obronkih Porezna se divji petelin in ruševac nahajata v srednjih predelih gozdov.

a)

b)

Slika 12: a) Divji petelin, b) Ruševac /7/

Manjše gozde živali:

Na obronkih Porezna živijo še nekatere manjše gozdne živali:

- lisica (slika 13 a),
- divja mačka (slika 13 b),
- kuna (slika 13 c),
- divji zajec (slika 13 d),
- polh (slika 13 e),
- veverica (slika 13 f).

a)

b)

c)

d)

e)

f)

Slika 13: a) Lisica, b) divja mačka, c) kuna, d) divji zajček, e) polh, f) veverica /5/

7.2.2 Ujede

Na območju Porezna se na nebu opazi živalsko skupino prostoživečih ujed:

- planinski orel,
- sokol

Planinski orel:

Planinski orel (slika 14) je naša največja ujeda, ki živi in lovi v gorah. Planinski orel je pretežno rjav, po temenu in vratu je svetlejši. Planinski orel gnezdi visoko v predalpskem in v alpskem svetu. Gnezdi na skalnih policah, včasih si gnezdo napravi celo na drevju. Hrano lovi v okolju, lahko ulovi tudi manjšega kozlička.

Slika 14: Planinski orel /5/

Sokol:

Sokol (slika 15) je ravno tako ujeda, kot planinski orel. Zgoraj je temen, spodaj svetel in prečno progast, medtem ko je samica zgoraj bolj sivo rjava, spodaj pa svetla z rožnatim nadihom in s prečnimi temnimi progami. Hrani se s ptiči različnih velikosti. Gnezdi v višjih gozdovih.

Slika 15: Sokol /5/

7.2.3 Alpske živali

Alpske živali so tiste živali, ki večina svojega življenja prebije nad gozdno mejo. Na območju Porezna nekje v zgornje gorskem in visokogorskem pasu je opazen gams, ki živi v tropu. Trop vodi gamsja koza.

Gams:

Gams spada v skupino rogarjev. Značilnost te skupine so rogovi, ki rastejo samcem in samicam. Oblika rogov je polkrožne oblike.

Gams ima varovalno barvo v vsakem od letnih časov. Pozimi so gamsi temno rjavi do temno sivi in so v snegu videti povsem črni (slika 16).

Slika 16: Gams v zimski dlaki /5/

V poletnih mesecih je gams zabrisano rumene do rumeno sive barve (slika 17). Gamsi so poletno obarvani od srede junija do začetka septembra, druge mesece so v zimski dlaki.

Slika 17: Gams v poletni dlaki /5/

Gams je prebivalec gora in planin. Najbolj priljubljena gamsja poletna stanišča so na večjih gorskih masivih s prostranim skalovjem, košenicami in gorskimi kotanjami nad gozdno mejo. Zaradi teh življenjskih značilnosti gamsa na Poreznu opazimo predvsem v visokogorskem pasu in višje v zgornje gorskem pasu nad višino 1400 m. gams se hrani z različnim gorskim rastlinstvom (trave in zeli). Vodo pa dobi iz rose, trave in snega.

8 VODNI VIRI

8.1 Vodni vir kot dobrina

Voda je najpomembnejša tekočina na Zemlji. Brez nje si ne moremo predstavljati normalnega življenja.

Tudi prva bitja našega planeta so živel v vodi. Ta oblikuje zemeljsko površje že milijone let. Odnáša obale, oblikuje globeli in kanjone, ledeniki puščajo za seboj velike doline.

8.2 Vodni viri kot gorski potoki na obronkih Porezna

V zadnji ledeni dobi so ledenikih izoblikovali razne doline, po katerih še danes tečejo reke in potoki. Tudi na območju Porezna so se izoblikovale strme in drveče doline, kjer še danes teče neokrnjen in čist vodni vir. Doline so strne, da so gorski potoki na obronkih Porezna izoblikovali razna korita in slapove, ki so danes naravni spomeniki. Na zahodnem delu Porezna se vije znamenita Zakojška grapa s potokom Poreznica, ki teče po ozki in strmi dolini, z raznimi slapovi. Na vzhodnem delu Porezna se vije Davška grapa s potom Davča, tudi ta potok ima številne zavarovane slapove. Pod vrhom Porezna je zavarovan vodni izvir, ki tvori Špičnokovo in Heblerjevo grapo, ki se združeni v Lajtno grapo izlivala v reko Bačo (slika 18).

8.2.1 Zanimivosti gorskih potokov na območju Porezna

Slika 18: Gorski potoki na obronkih Porezna /4/,/5/

8.2.2 Življenje v gorskih potokih

Neokrnjeni in čisti gorski potoki, ki izvirajo na obronkih Porezna se lahko pohvalijo tudi z vodnim življenjem.

Najbolj je tukaj razširjena potočna postrv, ki ima življenjski prostor tako v potoku oz. rečici Davča, kot tudi v Lajtni grapi.

Potok Poreznica, ki teče po Zakojški grapi je glavno gojišče tako potočne kot tudi soške postrvi, ki pa počasi izginja, ker jo izpodriva navadna potočna postrv.

Potočna postrv:

Potočna postrv (slika 19) je ena od najpogostejših rib, ki živi v nepresahljivih gorskih potokih. Zanje so značilne predvsem rdeče, belo obrobljene pege po bokih. Izpodrivati pa sta jo začeli ameriška postrv in šarenka.

Slika 19: Potočna postrv /7/

Soška postrv:

Soška postrv (slika 20) ima svoj življenjski prostor v reki Soči in njenih pritokih, redke vrste pa so naseljene tudi v gorskem potoku Porezna – Zakojška grapa pod Poreznom. Zanje je značilna zelo velika glava, zato se ji pravi tudi glavatica. Ko so začeli v Sočo naseljevati potočne postrvi so se začele le-te križati s soško postrvijo tako, da danes je težko najti čisto krvno soško postrv.

Slika 20: Soška postrv /5/

ZAKLJUČNI DEL

- Ohranjanje gorske narave
 - Varstvo gorske narave
- Sklepni del oz. zaključek
 - Literatura

9 OHRANJANJE GORSKE NARAVE

9.1 Kako ohranjati gorsko naravo?

Vse več ljudi hodi v zadnjem času v planine, kar je sicer pohvalno, vseeno pa ima vsaka dejavnost tudi negativne vplive. Zaradi tega se moramo vsi uporabniki narave prizadevati, da naša dejavnost ne bo imela škodljivih posledic. Načeloma lahko razdelimo varstvo narave v gorskem svetu na štiri ožje sklope, ki bodo predstavljeni v nadaljevanju naloge:

Preprečevanje divjih bližnjic in novih poti

Dejstvo je, da so divje bližnjice bistveno bolj podvržene eroziji, kakor že uhojene. Zato se hodi po že obstoječih poteh.

Odnašanje smeti

Embalaža, ki smo jo prinesli s seboj spada v nahrbtnik in ne pod skalo. Poseben problem predstavljajo tudi papirnati robčki, ki rabijo vsaj dve leti, da strohnijo. Naj se torej tudi ti znajdejo po uporabi v vrečki za odpadke in ne ob planinski poti.

Ohranjanje flore

Naj ostanejo rože v svojem naravnem okolju, ne da bi jih potrgali in zatem zavrgli. V to skupino prav tako spada prekomerno nabiranje zdravilnih rastlin.

Posebnost življenskih pogojev za živali in rastline

Ne plašimo večje divjadi, manjše živali (plazilci, dvoživke) pustimo pri miru.

Da bi ohranili neokrnjeno gorsko naravo in spodbudili ter opozarjali planince na planinski bonton, v katerega so vključeni tudi zgoraj navedeni štirje sklopi, se v PD Cerčno ustanovi odsek za varstvo narave, ki bo deloval v svojem področju PD-ja in ohranjal naravo z učinkovitim programom (glej poglavje 9.2 Odsek za varstvo narave).

9.2 Odsek za varstvo narave

V planinskem društvu Cerčno je potrebno ustanoviti odsek za varstvo narave, predvsem za varovanje in ohranjanje narave. Odsek, ki ga vodi načelnik, je osnovna oblika organiziranja in združenja ljubiteljev narave znotraj PD. Načelnik mora biti strokovno usposobljen varuh gorske narave in je član UO PD. Odsek bo skrbel za urejenost in lepoto gorskega sveta v svojem PD. Glavna in pomembna metoda za ohranjanje neokrnjene gorske narave je aktivno delovanje odseka za varstvo narave po programu, ki ga sprejme odsek in potrdi UO PD. Odsek za varstvo narave mora osveščati ljudi o obnašanju v gorskem svetu. Planince pa je potrebno tudi izobraževati o odnosih med človekom in naravo.

9.2.1 Zakaj ustanoviti odsek za varstvo narave v PD Cerčno?

Aktiven odsek za varstvo narave bi morale imeti vsako planinsko društvo, ki bi skrbel za neokrnjenost gorske narave. Že v poglavju 9.1 Kako ohranjati gorsko naravo pa sem omenil, da iz leta v leto v gore hodi vse več ljudi, ki iščejo užitke in sprostitve v gorah. S tem je narava vedno bolj obremenjena, kar lahko povzroči uničevanje (dodatne nepotrebne poti, smeti, uničeno rastlinstvo, nemirne živali,...). Na podlagi tega smo se v PD Cerčno odločili, da ustanovimo odsek za varstvo narave, ki bo aktiven, predvsem z nalogami: opozarjanje in osveščanje planincev o varstvu narave, kar zajema rokovanje z odpadki, čuvanje rastlinstva, hoja po markiranih poteh, ne plašenje živali, preprečevanje gradenj v gorskem svetu, preprečevanje prometa in ohranjanje narave takšna kot je (brez večjih posegov). Da bi lahko obvladovali in izboljševali neokrnjenost gorske narave bomo sprejeli in izvajali naloge odseka (glej poglavje 9.2.2), ki ga bo vodil strokovno usposobljen načelnik – varuh gorske narave. Pomembna naloga odseka za varstvo narave pa bo tudi raziskovanje in ohranjanje rastlinstva (pSCi) v območju NATURE 2000. Ker ja na obronkih Porezna pestra flora se bomo trudili, da bomo v prihodnje poizkušali pripraviti botanični rezervat. Na Poreznu so tudi pašne planine, zato se bomo prizadevali s Pašno skupnostjo, da se pašniki ne bodo širili proti vrhu Porezna, ker živina tudi uničuje zemeljsko površino in rastlinstvo.

9.2.2 Naloge odseka za varstvo narave

Za uspešno ohranjanje gorske narave mora najprej odsek za varstvo narave pri planinskem društvu obvladovati in izpolnjevati naslednje osnovne naloge (slika 21):

- voli načelnika odseka oz. predstavnika v odbor za varstvo gorske narave,
- sprejema program dela in finančno ovrednotenega predlaga v potrditev UO PD,
- sprejema problematiko varstva narave na območju PD, daje ustrezne predloge in obvešča organe društva,
- obravnava prostorsko ureditvene načrte, ki zadevajo planinstvo, sprejema stališča in daje pobude za območje delovanja svojega PD,
- sodeluje s sorodnimi odbori ali odseki drugih društev (taborniki, lovci,...),
- navezuje stike z zavodi za varstvo naravne in kulturne dediščine na področju varovanja narave,
- skrbi, da so sklepi organov društva skladni s splošnimi načeli varstva narave in stališči KVG N pri UO PZS,
- neposredno organizira in vodi akcije matičnega PD na področju varstva narave,
- samostojno ali v sodelovanju z odbori za varstvo gorske narave organizira usposabljanja po programu za gorske stražarje,
- sodeluje pri izvajanju planinske šole in drugih planinskih usposabljanj za različne ciljne in starostne skupine,
- pripravlja program strokovne pomoči vrtcem in šolam na svojem območju,
- obvešča matično PD in odbor za varstvo gorske narave o svojih aktivnostih,
- sodeluje in zastopa interese ljubiteljev narave pri delu PD, odbora za varstvo gorske narave in KVG N.

Slika 21: Osnovne naloge odseka za varstvo narave /8/

9.3 Urejanje planinskih poti in okolice

Odsek za varstvo narave svetuje in spremlja markaciste, kako urejajo planinsko pot; ne uničujejo gorskega cvetja, ne posegajo v naravni prostor.

Pomembna naloga odseka za varstvo narave pri urejanju planinskih poti je ukinjanje in preprečitev širjenja divjih bližnjic. Za ukinjanje bližnjic se ob markirani planinski poti postavi leseno ograjo.

Osveščanje planincev, da skrbijo za stezo in ne odmetavajo smeti je ena prioritetenih nalog odseka za varstvo narave. Opozoriti planince naj odnašajo smeti s seboj v dolino z napisom (slika 22) »**SMETI ODNESTI S SEBOJ V DOLINO**«. Taka tabla je nameščena oz. se jo namesti na vsako urejeno počivališče ob planinski poti.

Slika 22: Opozorilna tabla »Odnesti smeti nazaj v dolino« /7/

9.4 Ohranjanje gorskega cvetja

Hoja izven markirane planinske poti velikokrat povzroča uničevanje gorske narave, v kar pa je vključeno tudi uničevanje gorskega cvetja, ki raste ob planinski poti. Osveščati je potrebno planince naj ne uničujejo gorskega cvetja, naj ga le občudujejo z odprtimi očmi. Glavno opozorilo planincem ob planinski poti je lahko napisna tabla (slika 23) »**NE TRGAJ GORSKEGA CVETJA**«.

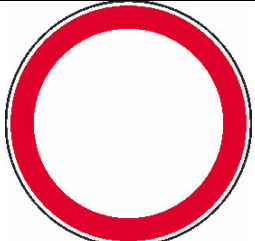
Slika 23: Opozorilna tabla »Ne trgaj gorskega cvetja« /7/

Rastišča gorskega cvetja se zavaruje tako, da se bo postavilo lesene ograje okrog območja. Za osveščenost ljudi se bo dodalo napisno tablo z imenom cvetja in glavnimi značilnostmi.

9.5 Prepoved prometa po planinskih poteh

Že vsak človek ve, da je gorsko okolje preveč obremenjeno tudi s prevoznimi sredstvi. V gorskem prostoru se današnje čase pojavljajo avtomobili, motorji. Zelo dejavno pa postaja gorsko kolesarstvo, ki uničuje planinske poti in gorski svet.

Naloga odseka za varstvo narave pri PD je preprečiti katero koli uporabo prevoznega sredstva v gorskem okolju, kjer je to prepovedano. V nižjih predelih, kjer se začne planinska pot je potrebno urediti parkirišče, nadaljnjo pot pa zaščiti in jo urediti samo za planince. V gorskem okolju se že pojavljajo temu primerne zapore – rampe, udeležence, ki prihajajo z avtomobili pa jih osveščati še z opozorilnimi znaki (slika 24).

		
Prepovedano kolesarjenje	Prepovedan promet za motorna kolesa	Prepovedan promet za vsa vozila v obe smeri

Slika 24: Prepoved prometa /5/

9.5.1 Dodatna prepoved gorskega kolesarjenja

Na markirane planinske poti ne sodi gorsko kolo, zato se na začetku markirane poti namesti opozorilni znak »PREPOVEDANO KOLESARJENJE« (slika 24).

Slika 25: Prepovedano gorsko kolesarjenje na markiranih planinskih poteh /5/

S kolesom se uničuje gorsko naravo in plaši živali, zato je bistveno, da kolesarjem preprečimo dostop po markiranih poteh. Namestimo razne napise, jih opozorimo naj tega ne počnejo.

9.6 Prepovedano poseganje v gorsko naravo

Prepovedano seganje v naravo zavzema opozorila:

- prepovedano kurjenje ognja,
- prepovedano odmetavanje odpadkov,
- prepovedano taborjenje in kampiranje,
- prepovedano turno smučanje,
- prepovedano plašenje živali.

9.7 Skrb za divje živali

Živali, ki živijo v gorskem svetu so tudi del tega življenjskega prostora. Za njihovo ohranitev je potrebna skrb in vzgajanje. Poleg odseka za varstvo narave, imajo skrb za živali lovci. Pomembno pa je, da imajo živali dovolj hrane tudi čez zimo in vsakodnevno, zato se jim pripravlja krmišča, v katera se jim nadene seno. Za seno lahko vprašamo bližnje kmete, ali pa ga sami nakosimo, vendar paziti je potrebno, da ne poškodujemo zavarovanih in endemičnih gorskih cvetlic.

Za štirinožce (srna, jelen, gams,...) se izdelata krmišča (slika 26):

Slika 26: Kopa sena in krmišča za hranjenje živali /7/

Za prostoživeče ptice se izdelata ptičje krmilnice (slika 27):

Slika 27: Ptičje krmišče /5/

9.8 Obremenitev gorskega prostora

Ni potrebno bremeniti gorski svet z gradnjami, napeljavo raznih električnih vodov. Potrebno je pustiti svet takšen kakršen je, to je neokrnjen. Ne dovoliti gradnje električnih vodov. Če že imamo koč, jo opremimo raje s solarnimi in sončnimi celicami (slika 28).

Slika 28: Solarni in sončni sistem /7/

10 VARSTVO GORSKE NARAVE

10.1 Cilji varstva gorske narave

Temeljni cilji varstva gorske narave so:

- trajno ohranjanje vitalnosti gorske narave, biološke raznovrstnosti, avtohtonosti vrst, njihovega življenjskega okolja in ekološkega ravnovesja,
- ohranjanje raznovrstnosti in kakovosti naravnih dobrin,
- ohranjanje in obnavljanje vrednosti krajine in naravnih vrednot,
- zmanjšanje porabe naravnih virov in energije.

10.2 Negativne posledice človekovih posegov v okolje

Človek je od svojega nastanka, podobno kot druga živa bitja posegel in spremenil okolje, vendar pa posegi do začetka tehnološke revolucije in populacije eksplozije človeštva niso povzročili nepopravljivih negativnih posledic.

Posledice posegov človeka v okolje so bistven dejavnik, ki vpliva na obremenitev prostoživečih živalih in gorskega cvetja.

Negativni vidiki vplivov človeka v okolje so:

- spreminjanje krajine,
- onesnaževanje okolja.

10.2.1 Spreminjanje krajine

Spreminjanje krajine je največja posledica:

- intenzivno kmetijstvo,
- poselitve oz. urbanizacije krajine,
- spreminjanje toka vodotokov, izsuševanja močvirij, hidromelioracij.

Spreminjanje krajine je spremljajoč dejavnik razvoja, zato ni cilj varstva gorske narave preprečiti intenzivno kmetijstvo, poselitve,..., temveč onemogočiti zlorabe okolja.

10.2.2 Onesnaževanje okolja

Onesnaževanje okolja se deli:

- onesnaževanje zraka,
- onesnaževanje voda,
- onesnaževanje tal,
- onesnaževanje s hrupom in z vibracijami,
- radiološko onesnaževanje,
- onesnaževanje z biološko nevarnimi snovmi.

11 SKLEPNE UGOTOVITVE

Varstvo gorske narave je eden najbistvenejših opravil varuha gorske narave, ki s tem ljudem in okolici daje neokrnjeno podobo skupnega življenjskega prostora. Kot je skozi nalogo razvidno je varstvo gorske narave terensko opravilo, s katerim raziskujemo in potem ohranjamo naravne dobrine.

Planinci in vsi drugi ljudje, ki želimo uživati in opaziti lepote narave, ter pustiti zanamcem to prelepo lepoto, se moramo vprašati »Kako ohraniti gorsko naravo?« in tudi sami veliko prispevati k ohranitvi le-te.

Obnašanje v naravi je pomembno, to pa vključuje odnašanje smeti s seboj v dolino, ne trgajmo cvetja, da smo vzgled ostalim obiskovalcem gora. S svojim znanjem moramo vzpodbuditi mlajše in druge planince.

Skrb nas varuhov gorske narave in vseh planincev je, da ohranjamo lepote gorskega sveta, naj bo nam gorski svet kot cvet, ki ga lahko le občudujemo v njegovi lepoti, ne moremo pa ga odtrgati.

12 LITERATURA

- /1/ Tone Wraber: 2x Sto alpskih rastlin na Slovenskem, koledarska zbirka, Ljubljana 2006.
- /2/ Vodnik po naravi; Cvetlice, Založba Narava, Kranj 2006.
- /3/ Narava v gorskem svetu; Planinska zveza Slovenije, Ljubljana 2006
- /4/ Slovenija – Pokrajine in ljudje, Založba Mladinska knjiga, Ljubljana 1999.
- /5/ Internetne spletne strani: Lovstvo, gorsko cvetje
- /6/ Planinska in geološka karta: Cerčno
- /7/ Fotografije iz fotoaparata Canon PowerShot A40.
- /8/ Izvlečki iz predavanj za Varuhe gorske narave